गांउ विपद जोखिम न्युनीकरण तथा व्यवस्थापन ऐन
२०७६

(Rural Disaster Risk Reduction and Management act)

2076

शुद्धोधन गांउपालिका, कपिलवस्तु

<u>कपिलवस्तु जिल्ला शुद्धोधन गाउंपालिकामा बिपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा ब्यवस्थापन गर्न बनेको ऐन, २०७६</u>

प्रमाणिकरण मितिः २०७६ / /

प्रस्तावना शुद्धोधन गाउंपालिका क्षेत्र भित्र प्राकृतिक तथा गैरप्राकृतिक बिपद्बाट र्व ाधारणको जीउज्यान र ार्वजनिक, निजी तथा व्यक्तिगत म्पत्ति, प्राकृतिक म्पदा र भौतिक ंरचनाको ंरक्षण गर्नका लागि बिपद् जोखिम न्यूनिकरण तथा ब्यवस्थापनका बै क्रियाकलाप मन्वयात्मक र प्रभावकारी रुपमा कार्यान्वयनका लागि कानून बनाउन वाञ्छनीय भएकोले नेपालको ंविधानको धारा २२१ को उपधारा (१) को अधिकार प्रयोग गरी शुद्धोधन गाउं भाले यो ऐन बनाएको छ ।

परिच्छेद-१

प्रारम्भिक

१. **ंक्षिप्त नाम र प्रारम्भः** (१) य ऐनको नाम "शुद्धोधन गांउपालिका विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा ब्यवस्थापन ऐन, २०७६" रहेको छ ।

(२) यो ऐन तुरुन्त प्रारम्भ हुनेछ ।

२. **परिभाषा** : बिषय वा प्र ंले अर्को अर्थ नलागेमा य ऐनमा :-

(क) "अध्यक्ष" भन्नाले गाउंपालिकाको अध्यक्ष म्झनु पर्दछ ।

(ख) "उपाध्यक्ष" भन्नाले गाउंपालिकाको उपाध्यक्ष म्झनु पर्दछ ।

(ग) "कोष" भन्नाले दफा १२ बमोजिमको विपद् ब्यवस्थापन कोष म्झनु पर्दछ ।

(घ) "गैरप्राकृतिक विपद्" भन्नाले महामारी, अनिकाल, डढेलो, कीट वा ूक्ष्म जीवाणु आतं, पशु तथा चराचुरुंीमा हुने फ्लू, प्यान्डामिक फ्लू, र्पदंश, जनावर, आतङ्क खाना, हवाई डक, जल वा औद्योगिक दुर्घटना, आगलागि, विषाक्त ग्यां , र ायन वा विकिरण चुहावट, ग्यां विष्फोटन, विषाक्त खाद्य ेवन, वातावरण प्रदूषण, वन विनाश वा भौतिक ंरचनाको क्षति तथा प्रकोप उद्धार कार्यमा हुने दुर्घटना वा यस्तै अन्य गैरप्रकृतिक कारणले उत्पन्न विपद् म्झनु पर्छ ।

(ङ) "जिल्ला विपद् ब्यवस्थापन मिति" भन्नाले ंघीय ऐन दफा १६ बमोजिम कपिलवस्तु जिल्लामा गठन भएको जिल्ला विपद् जिल्ला विपद् ब्यवस्थापन मिति म्झनु पर्छ ।

(च) "तोकिएको" वा "तोकिए बमोजिम" भन्नाले य ऐन अन्तर्गत बनेको नियममा तेकिएको वा तोकिए बमोजिम म्झनु पर्छ ।

(छ) “प्रदेश विपद् व्यवस्थापन मिति” भन्नाले ंघीय ऐनको दफा १४ बमोजिम प्रदेश नं. ५ मा गठन भएको प्रदेश विपद् व्यवस्थापन मिति म्फन्नु पर्छ।

(ज) “प्रमुख प्रशा कीय अधिकृत” भन्नाले गाउंपालिकाको प्रमुख प्रशा कीय अधिकृत म्फन्नु पर्छ।

(झ) “प्राकृतिक विपद्” भन्नाले हिमपात, अ ना, हिमपहिरो, हिमपात बिस्फोटन, अतिवृष्टि,अनावृष्टि बाढी, पहिरो तथा भू-स्खलन, डुबान, खडेरी, आंधी, हुरी शीतलहर, तातो हावाको लहर, चटचा,, भूकम्प, ज्वालामुखी बिस्फोट, डढेलो वा यस्तै अन्य प्राकृतिक कारणले उत्पन्न जुन ुकै विपद् म्फन्नु पर्छ।

(ञ) “राष्ट्रिय कर्यकारी मिति” भन्नाले ंघीय ऐनको दफा ६ बमोजिमको कार्यकारी मिति म्फन्नु पर्छ।

(ट) “राष्ट्रिय परिषद” भन्नाले ंघीय ऐनको दफा ३ बमोजिमको विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन राष्ट्रिय परिषद् म्फन्नु पर्छ।

(ठ) “राष्ट्रिय प्राधिकरण” भन्नाले ंघीय ऐनको दफा १० बमोजिम गठन भएको राष्ट्रिय विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन प्राधिकरण म्फन्नु पर्छ।

(ड) “विपद्” भन्नाले कुनै स्थानमा आपत्कालीन अवस्था ृजना भई जन वा धनको क्षतिको ाथै जीवनयापन र बातावरणमा प्रतिकूल अ र पार्ने प्राकृतिक वा गैरप्र प्राकृतिक विपद् म्फन्नु पर्छ।

(ढ) “विपद् खोज तथा उद्धार मूह” भन्नाले विपद्को अवस्थामा खोजी तथा उद्धार गर्न क्रियाशील वा विपद् व्यवस्थापनको लागि परिचालन गर्न तयार गरिएको बिशिष्टीकृत खोज तथा उद्धार मूह म्फन्नु पर्छ र ो शब्दले तालिम प्राप्त मानवीय हायताकर्मीलाई मेत जनाउंछ।

(ण) “विपद् जोखिम न्यूनीकरण” भन्नाले विपद्पूर्व गरिने जोखिमको बिश्लेषण तथा मूल्या्ंन, विपद् जोखिम रोकथाम वा विपद्बाट हुने क्षतिको न्यूनीकरण तथा बिका का कार्यमा विपद् जोखिमलाई कम गर्ने म्बन्धी कार्य म्फन्नु पर्छ।

(त) “विपद् पुनर्लाभ” भन्नाले विपद्को घटनापछि गरिने पुनर्निर्मण एवम् पुनर्स्थापना ंग म्बन्धि कार्य म्फन्नु पर्छ।

(थ) “विपद् प्रतिकार्य” भन्नाले विपद्को घटना घट्ना ाथ तत्कालै गरिने खोज, उद्धार एवम् राहत ंग म्बन्धित कार्य म्फन्नु पर्छ र ो शब्दले विपद् प्रतिकार्यको पूर्वतयारीलाई मेत जनाउंछ।

(द) “विपद् व्यवस्थापन” भन्नाले विपद् जोखिम न्यूनीकरण, पुर्वतयारी, विपद् प्रतिकार्य र विपद् पुनर्लाभ ंग म्वन्धित म्पूर्ण क्रियाकलाप म्फन्नु पर्छ।

(ध) “ब्याव ायिक प्रतिष्ठान” भन्नाले उद्योग, कलाकारखाना, ि नेमा घर, पि, मल, बहुउद्देश्यीय ब्यापारिक भवन जस्ता ब्याव ायिक प्रतिष्ठान म्फन्नु पर्छ।

(न) “ मिति” भन्नाले दफा ३ बमोजिमको स्थानिय विपद् व्यवस्थापन मिति म्फन्नु पर्छ।

(प) “ ंघीय ऐन” भन्नाले नेपाल रकारको विपद् जोखिम न्यनीूकरण तथा ब्यवस्थापन ऐ्न, २०७४ ंोधन हित २०७५ म्भmनु पर्छ।

(फ) “ ंघीय मन्त्रालय” भन्नाले नेपाल रकारको विपद् ब्यवस्थापन हेर्ने गरी तोकिएको मन्त्रालय म्भmनु पर्छ।

(ब) “ ार्वजनिक ंस्था” भन्नाले रकारी निकाय, रकारको पूर्ण वा आंशिक स्वामित्व भएको ंस्था, प्रचलित कानून बमोजिम स्थापना भएका ,ंठित ंस्था वा बै प्रकारका स्वास्थ्य तथा शैक्षिक ंस्था म्भmनु पर्छ।

(भ) “विषयगत मिति” भन्नाले गांउपालिकाले निर्माण गरेको विषयगत मिति, उप मिति वा ईकाईलाई म्भmनु पर्छ।

परिच्छेद -२

स्थानिय विपद् ब्यवस्थापन मितिको गठन तथा काम, कर्तव्य र अधिकार

३. स्थानिय विपद् ब्यवस्थापन मितिः

(१) गाउंपालिका भित्रको विपद् ब्यवस्थापन म्बन्धी कार्यलाई प्रभावकारी रुपमा ञ्चालन गर्न एक स्थानिय विपद् ब्यवस्थापन मिति रहनेछ।

(२) मितिको गठन देहाय बमोजिम हुनेछ :-

(क) गाउंपालिका अध्यक्ष - ंयोजक
(ख) गाउंपालिका उपाध्यक्ष - दस्य
(ग) प्रमुख प्रशा कीय अधिकृत - दस्य
(घ) बिषयगत मितिका ंयोजकहरु - दस्य
(ङ) प्रतिनिधी, जिल्ला प्रशा न कार्यालय - दस्य
(च) ामाजिक महाशाखा/शाखा प्रमुख - दस्य
(छ) पूर्वाधार बिका महाशाखा/शाखा प्रमुख - दस्य
(ज) शुद्धोधन गाउंपालिकाको भौगोलिक क्षेत्र भित्र रहेका ंघीय ुरक्षा निकायका प्रमुख वा प्रतिनिधि - दस्य

(झ) शुद्धोधन गाउंपालिकाको भौगोलिक क्षेत्र भित्र रहेका प्रदेश प्रहरी कार्यालयको प्रमुख वा प्रतिनिधि - दस्य
(ञ) पालिका प्रहरी प्रमुख - दस्य
(ट) राष्ट्रिय मान्यता प्राप्त दलका गाउंपालिका

स्थित प्रमुख वा प्रतिनिधि - दस्य
(ठ) नेपाल रेडक्र ो ाईटीका स्थानीय प्रतिनिधि (१ जना) - दस्य
(ड) निजी क्षेत्रको उद्योग वाणिज्य म्बन्धी मान्यता प्राप्त ंस्थाको प्रतिनिधि - दस्य
(ढ) गैर रकारी ंस्था महा ंघकाका स्थानीय प्रतिनिधि (१ जना) - दस्य
(ण) नेपाल पत्रकार महा ंघको स्थानीय प्रतिनिधि (१ जना) - दस्य
(त) विपद् व्यवस्थापन हर्ने गरि तोकिएको महाशाखा/शाखा प्रमुख - दस्य चिव

(३) उपदफा (२) मा जुन ुकै कुरा लेखिएको भएता पनि क्रम ंख्या (ञ), (ट), (ठ), (ड), (ढ) र (ण) का दस्यहरु उपलब्ध नभएको अवस्थामा पनि मिति गठन एवम् काम कारवाही गर्नमा अ र पर्ने छैन ।

(४) उपदफा (२) बमोजिमको मितिले ंघीय ऐनको दफा १७ बमोजिमको स्थानीय विपद् व्यवस्थापन मितिको रुपमा मेत काम गर्नेछ ।

४. मितिको बैठक म्बन्धी व्यवस्था :

(१) ंयोजकले तोकेको मिति, मय र स्थानमा मितिको बैठक बस्नेछ ।
(२) मितिको दस्य- चिवले मितिको बैठक बस्ने मिति, मय र स्थान तोकी बैठकमा छलफल हुने विषय ूची हितको ूचना बैठक बस्ने मय भन्दा चौबी घण्टा अगावै बै दस्यले पाउने गरी पठाउनु पर्नेछ ।
(३) मितिका पचा प्रतिशतभन्दा बढी दस्य उपस्थित भएमा बैठकको लागि गणपूरक ङ्ख्या पुगेको मानिनेछ ।
(४) उपदफा (२) र (३) मा जुन ुकै कुरा लेखिएको भएता पनि मितिको बैठक तत्काल बोलाउन आवश्यक भएमा अध्यक्षले जुन ुकै बेलापनि मितिको बैठक बोलाउन क्नेछ र त्यस्तो अवस्थामा अध्यक्ष र घटीमा १ जना दस्य हित दस्य चिव उपस्थित भएमा मितिको बैठक बस्न क्नेछ ।
(५) मितिको बैठक ंयोजकको अध्यक्षतामा बस्नेछ ।
(६) मितिको निर्णय बहुमतद्वारा हुनेछ र मत बराबर भएमा ंयोजकले निर्णायक मत दिनेछ ।
(७) मितिले आवश्यकता अनु ार म्बन्धित निकाय वा ंघ ंस्थाका प्रतिनिधि र बिज्ञलाई बैठकमा आमन्त्रण गर्न क्नेछ ।
(८) मितिको बैठक म्बन्धी अन्य कार्यविधि मिति आफैले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ ।
(९) मितिको निर्णय दस्य चिवले प्रमाणित गरी राख्नेछ ।

५. मितिको काम, कर्तव्य र अधिकार: मितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछः-

(क) विपद् व्यवस्थापन म्बन्धी राष्ट्रिय परिषद्बाट स्वीकृत राष्ट्रिय नीति तथा योजना एवं राष्ट्रिय कार्यकारी मिति र प्रदेश विपद् व्यवस्थापन परिषद तथा कार्यकारी मितिबाट स्वीकृत

एकीकृत तथा क्षेत्रगत नीति योजना र कार्यक्रम अनुरुप हुने गरी गाउं विपद् व्यवस्थापन नीति तथा योजना तर्जुमा गरी कार्यपालिका   मक्ष पेश गर्ने,

(ख) गाउं भाबाट स्वीकृत नीति तथा योजनाको अधिनमा रही विपद जोखिम न्यूनीकरण, विपद् प्रतिकार्य तथा विपद् पुनर्लाभ   म्बन्धी एकीकृत तथा क्षेत्रगत नीति, योजना तथा कार्यक्रम स्वीकृत गरी लागू गर्ने, गराउने,

(ग) गाउंपालिकाबाट   ञ्चालन हुने विपद् व्यवस्थापन   म्बन्धी कार्यक्रम तथा बजेट प्रस्ताव तयार गर्ने, गराउने,

(घ) विपद् व्यवस्थापनका   म्बन्धमा गाउंपालिकाको   ंस्थागत क्षमता बिका   गर्ने, गराउने,

(ङ) गाउंपालिकाका पदाधिकारी, कर्मचारी, स्वयं ेवक,   ामाजिक परिचालक तथा   मुदायलाई विपद् व्यवस्थापन   म्बन्धमा प्रशिक्षण दिने व्यवस्था मिलाउने,

(च) विपद्का घटना हुना   ाथ खोज, उद्धार र राहत लगायतका प्राथमिक कार्यहरु तत्काल गर्नको लागि   ंस्थागत   ंयन्त्र स्वतः परिचालित हुने गरी आवश्यक कार्यविधि तथा मापदण्ड तर्जुमा गरी लागू गर्ने, गराउने,

(छ) विपद् व्यवस्थापनका   म्बन्धमा   ंघीय तथा प्रादेशिक कानूनको अधिनमा रहि   ार्वजनिक, निजी, गैर   रकारी लगायत   बै निकाय तथा   ंस्थाले निर्वाह गर्नु पर्ने भूमिका निर्धारण गर्ने तथा त्यस्ता   ंस्था वा निकायलाई आफ्नो नीति, योजना र कार्यक्रममा विपद् व्यवस्थापन   म्बन्धी बिषय   मावेश गर्न लगाउने,

(ज) विपद्को   मयमा स्थानिय आम   ञ्चारका माध्यमहरुको भूमिका   म्बन्धी आवश्यक मापदण्ड तयार गरी कार्यान्वयन गर्ने, गराउने,

(झ)   रकारी, निजी एवम् गैर   रकारी   ंस्था, स्थानीय स्वयं ेवक,   ामाजिक परिचालक लगायत   म्बन्धित   बै पक्षको   मन्वय र   ंलग्नतामा विपद् व्यवस्थापन   म्बन्धीत कार्य गर्ने, गराउने,

(ञ) भौतिक   ंरचना निर्माण गर्दा भवन   ंहिता लगायत अन्य स्वीकृत निर्देशिका वा मापदण्डको पालना गराउने,

(ट) स्थानीय   ार्वजनिक पूर्वाधार   म्बन्धी   ंरचनाको विपद् जोखिम मूल्या्कन गर्ने, गराउने,

(ठ) नदी किनार, बगर, कटान हुन   क्ने जमिन र डुबान हुने क्षेत्र वा विपद् जोखिमको   म्भावना भएका अ ुरक्षित क्षेत्रमा ब ोबा   गर्ने व्यक्ति तथा   मुदायलाई ुरक्षित स्थानमा स्थानान्तरण गराउन उपयुक्त स्थानको खोजी कार्यमा   हयोग गर्ने तथा   ुरक्षित   स्थानमा ब ोबा   म्बन्धी   चेतना जगाउने,

(ड) विपद्बाट स्थानिय स्तरमा निजी तथा   ार्वजनिक क्षेत्रबाट भइरहेको ेवा प्रवाहमा अवरोध आइपरेमा   ोको पुनः   ञ्चालनका लागि ेवा निरन्तरताको योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन   म्बन्धी कार्य गर्ने, गराउने ।

(ढ) स्थानीय   मुदायलाई विपद्प्रति जागरुक बनाउन, विपद्   ंग   म्बन्धित योजना तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्न तथा विपद्को घटना हुना   ाथ प्रतिकार्यका लागि परिचालित हुन वडा तथा   मुदाय स्तरमा   मावेशी विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य   मिति गठन गर्ने,

(ण) विद्यालय तहको शैक्षिक पाठयक्रममा विपद् व्यवस्थापन   म्बन्धी बिषय   मावेश गर्न पहल गर्ने,

(त) विपद् प्रतिकार्यका लागि नमूना अभ्या   गर्ने, गराउने,

(थ) विपद्को मयमा प्रयोग गर्न किने गरी बारुणयन्त्र लगायतका अन्य उपकरणहरु तयारी हालतमा राख्न लगाउने,

(द) स्थानीय स्तरमा आपत्कालीन कार्य ञ्चालन केन्द्रको स्थापना र ञ्चालन गर्ने,

(ध) गाउंपालिकामा विपद् व्यवस्थापन ूचना प्रणाली तथा पूर्वचेतावनी प्रणालीको विका र ञ्चालन गर्ने, गराउने ।

(न) विपद् प्रभावित क्षेत्रमा तत्काल उद्धार तथा राहतको व्यवस्था मिलाउने ।

(प) विपद्मा परी हराएका, बिग्रेका वा नष्ट भएका कागजातको यकिन तथ्या˜ अद्यावधिक गरी राख्न लगाउने,

(फ) विपद्बाट प्रभावित घरपरिवारको पहिचान, स्तर निर्धारण तथा परिचयपत्र बितरण गर्ने, गराउने,

(ब) विपद्को मयमा जोखिममा रहेको मूह बिशेषगरी महिला, बालबालिका, किशोरी, अपा˜ता भएका व्यक्तिउपर हुन क्ने घटना (लैं˜क हिं ा, बेचविखन तथा अन्य कुनै पनि किं मका शोषण) रोकथामको लागि बिशेष तर्कता अपनाई चेतनामूलक कार्यक्रम ञ्चालन गर्ने,

(भ) विपद् प्रभाबितहरुको प्रत्यक्ष र ंक्रिय हभागितामा विपद् प्रभावित क्षेत्रमा आर्थिक क्रियाकलापको पुनर्स्थापना, रोजगारीका अव रको ृजना तथा जीवनयापनका लागि आय आर्जन कार्यक्रम ञ्चालन गर्ने, गराउने,

(म) विपद्को जोखिममा रहेका महिला, जेष्ठ नागरिक, दलित, ीमान्तकृत वर्ग तथा मुदाय, अशक्त तथा अपा˜ता भएका ब्यक्तिहरुको लागि बिशेष योजना तथा कार्यक्रम बनाई कार्यान्वयन गर्ने, गराउने,

(य) विपद् ब्यवस्थापन म्बन्धमा ार्वजनिक ंस्था तथा व्याव ायिक प्रतिष्ठानले प्रचलित ऐन बमोजिम कार्य गरे नगरेको अनुगामन गर्ने,

(र) विपद् ब्यवस्थापन म्बन्धी राष्ट्रिय कार्यकारी मिति, प्रदेश विपद् ब्यवस्थापन परिषद तथा कार्यकारी मिति तथा जिल्ला विपद् ब्यवस्थापन मितिको निर्णय अनु ार विपद् ब्यवस्थापन म्बन्धी अन्य कार्य गर्ने, गराउने,

(ल) विपद् ब्यवस्थापनका म्बन्धमा नेपाल रकार तथा प्रदेश रकारका मन्त्रालय, विभाग तथा अन्य निकाय ंग हकार्य गर्ने,

(व) विपद् ब्यवस्थापन म्बन्धमा नेपाल रकार, प्रदेश रकार वा गाउं भाले तोकेका अन्य कार्य गर्ने, गराउने,

(श) विपद् ब्यवस्थापन म्बन्धमा ंघीय तथा प्रादेशिक कानूनको प्रतिकूल नहुने गरी गाउं कार्यपालिकाले तोके बमोजिमका अन्य कार्य गर्ने, गराउने,

(ष) बिभिन्न ंघ ंस्था, ब्यक्तिबाट प्राप्त हुने राहत तथा पुनर्निर्माणका र पुनर्लाभका बिषयबस्तुलाई स्थानीय विपद् ब्यवस्थापन मितिले तोकेको स्थान र मापदण्ड अनु ार गर्ने, गराउने,

परिच्छेद-३

<u>वडा स्तरीय विपद् व्यवस्थापन मितिको गठन तथा काम, कर्तव्य र अधिकार</u>

६. <u>वडा स्तरीय विपद् व्यवस्थापन मिति :</u> :

(१) गाउंपालिकाको प्रत्येक वडामा एक वडा स्तरीय विपद् व्यवस्थापन मिति रहनेछ।

(२) वडा स्तरीय विपद् व्यवस्थापन मितिको गठन देहाय बमोजिम हुनेछ :-

(क) वडा अध्यक्ष	- ंयोजक
(ख) वडा दस्यहरु	- दस्य
(ग) वडा भित्र रहेका बिषयगत शाखा/ईकाई कार्यालय प्रमुखहरु	- दस्य
(घ) वडा भित्र रहेका ुरक्षा निकायका प्रमुखहरु	- दस्य
(ङ) राष्ट्रिय मान्यता प्राप्त दलका वडास्थित प्रमुख वा प्रतिनिधि	- दस्य
(च) स्थानीय रेडक्र ,	- दस्य
(छ) गैर रकारी तथा मुदायमा आधारित ंघ ंस्था तथा युवा क्लबबाट ंयोजकले तोकेबमोजिम न्यूनतम २ महिला हित ४ जना	- दस्य
(ज) वडा चिव	- दस्य चिव

(३) उपदफा (२) बमोजिमको मितिको बैठक ो मितिको ंयोजकले तोकेको मिति, मय र स्थानमा बस्नेछ।

(४) मितिको दस्य- चिवले मितिको बैठक बस्ने मिति, मय र स्थान तोकी बैठकमा छलफल हुने बिषय ूची हितको ूचना बैठक बस्ने मयभन्दा चौबी घण्टा अगावै बै दस्यले पाउने गरी पठाउनु पर्नेछ।

(५) मितिका पचा प्रतिशतभन्दा बढी दस्य उपस्थित भएमा बैठकको लागि गणपूरक ङ्ख्या पुगेको मानिनेछ।

(६) उपदफा (४) र (५) मा जुन ुकै कुरा लेखिएको भएता पनि ो मितिको बैठक तत्काल बोलाउन आवश्यक भएमा ंयोजकले जुन ुकै बेला पनि मितिको बैठक बोलाउन क्नेछ र त्यस्तो अवस्थामा ंयोजक र घटीमा १ जना दस्य हित दस्य चिव उपस्थित भएमा बैठक बस्न क्नेछ।

(७) मितिको बैठकको अध्यक्षता ो मितिको ंयोजकले गर्नेछ।

(८) मितिको निर्णय बहुमतद्वारा हुनेछ र मत बराबर भएमा ंयोजकले निर्णायक मत दिनेछ।

(९) मितिले आवश्यकता अनु ार म्बन्धित निकाय वा ंघ ंस्थाका प्रतिनिधि र बिज्ञलाई बैठकमा आमन्त्रण गर्न क्नेछ।

(१०) मितिको बैठक म्बन्धी अन्य कार्यविधि ो मिति आफैले निर्धारण गरे वमोजिम हुनेछ।

(११) मितिको निर्णय दस्य चिवले प्रमाणित गरी राख्नेछ।

७. **<u>वडा स्तरीय विपद् व्यवस्थापन मितिको काम, कर्तव्य र अधिकार</u>** : मितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ :-

(क) वडा भित्र विपद् प्रतिकार्य तथा विपद् पुनर्लाभ म्बन्धी कार्यक्रम ञ्चालनका लागि स्थानिय विपद् व्यवस्थापन मितिमा ि फारि गर्ने तथा ो मितिबाट स्वीकृत नीति तथा योजना अनुरुपका विपद् व्यवस्थापन म्बन्धी कार्यक्रम कार्यान्वयन, अनुगमन र पुनरावलोकन गर्ने,

(ख) वडामा विका निर्माणका क्रियाकलापहरु कार्यान्वयनमा विपद् जोखिम ब्यावस्थापनलाई मूलप्रवाहीकरण गर्ने, ुरक्षित विद्यालय तथा अस्पतालका लागि विपद् जोखिम न्यूनीकरणका कार्यक्रमहरु ञ्चालन गर्ने,

(ग) विपद् व्यवस्थापनका म्बन्धमा वडाको ंस्थागत क्षमता बिका गर्ने,

(घ) विपद् व्यवस्थापन योजना, आपतकालीन कार्ययोजना, पुनःस्थापना तथा पुननिर्माण योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन गर्ने गराउने ,

(ङ) मुदायमा विपद् व्यवस्थापन म्बन्धी काम गर्ने मूहहरुको गठन तथा त्यस्ता मूहहरुलाई परिचालन गर्ने गराउने,

(च) वडा दस्यहरु, कर्मचारी, स्वयं ेवक, ामाजिक परिचालक तथा मुदायमा आधारित विपद् व्यवस्थापन मिति दस्य, नागरिक माजका प्रतिनिधिलाई विपद् व्यवस्थापन म्बन्धी प्रशिक्षणको व्यवस्था मिलाउने ,

(छ) स्थानीय मुदायलाई विपद्प्रति जागरुक बनाउने, विपद् ंग म्बन्धित योजना तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्न तथा विपद्को घटना हुना ाथ प्रतिकार्यका लागि तयारी अवस्थामा राख्ने,

(ज) विपद्का घटना हुना ाथ खोज, उद्धार र राहत लगायतका प्राथमिक कार्यहरु तत्काल गर्नको लागि मन्वय गर्ने,

(झ) आपतकालिन नमूना अभ्या गर्ने, गराउने,

(ञ) विपद्बाट प्रभावित घरपरिवारको पहिचान, स्तर निर्धारण तथा परिचयपत्र बितरणमा स्थानिय विपद् व्यवस्थापन मितिलाई हयोग गर्ने,

(ट) विपद्को मयमा जोखिममा रहेका मूह विशेषगरी महिला, बालबालिका, किशोरी, अपा ंता भएका व्यक्तिउपर हुन क्ने घटना (लैं िक हिं ा, बेचविखन तथा अन्य कुनै पनि कि िमका शोषण) रोकथामको लागि विशेष तर्कता अपनाई चेतनामूलक कार्यक्रम ञ्चालन गर्ने,

(ठ) स्थानिय विपद् व्यवस्थापन मितिको निर्णय अनु ार विपद् व्यवस्थापन म्बन्धी अन्य कार्य गर्ने, गराउने ।

परिच्छेद -४
ुरक्षा निकाय तथा अन्य निकायको परिचालन

८. ुरक्षा निकायको परिचालन तथा हयोग र मन्वय :

(१) गाउंकार्यपालिकाले विपद् व्यवस्थापनको काममा नेपाल रकार तथा प्रदेश रकारले परिचालन गरेका ंघीय तथा प्रादेशिक ुरक्षा निकायहरुलाई हयोग र मन्वय गर्नेछ

(२) ुरक्षा निकायले विपद्को मयमा खोज तथा उद्धार कार्यका लागि गाउंकार्यपालिका ंग आवश्यक ामग्री माग गरेको अवस्थामा गाउंपालिकामा उपलब्ध भए म्म त्यस्तो ामाग्री तत्काल उपलब्ध गराईनेछ ।

(३) विपद् प्रतिकार्यका लागि गाउंपालिकाले आंफू ंग खोज तथा उद्धार ामग्री रहेको छ भने गांउ तथा नगर प्रहरीलाई परिचालन गर्नेछ ।

९. वारुणयन्त्र तथा अन्य ेवा प्रदायक निकायको काम, कर्तव्य र अधिकार :

(१) वारुणयन्त्र, एम्बुलेन तथा त्यस्तै अन्य ेवा प्रदायकले आपत्कालीन खोज, उद्धार तथा राहत उपलब्ध गराउन मितिले दिएको निर्देशनको पालना गर्नु पर्नेछ ।

(२) आपत्कालिन कार्य म्पादन गर्दा मितिको आदेश बमोजिम कुनै पनि स्थानमा प्रवेश गर्ने तथा जुन ुकै व्यक्ति वा ंस्थाको ाधन र ्रोत उपयोग गर्ने अधिकार वारुणयन्त्र ेवा प्रदायकलाई हुनेछ ।

१०. ार्वजनिक ंस्था तथा ब्याव ायिक प्रतिष्ठानको दायित्व :

(१) विपद् व्यवस्थापन म्बन्धमा गाउंपालिका भित्रका बै ार्वजनिक ंस्था तथा ब्याव ायिक प्रतिष्ठानको दायित्व देहाय बमोजिम हुनेछ :-

(क) आफ्नो भवन, उद्योग, कार्यालय वा ब्याव ायिक केन्द्रमा विपद्का घटना हुन नदिन विपद् ुरक्षा औजार, उपकरण, ामाग्री, आपत्कालिन निका लगायत तोकिए बमोजिमका अन्य व्यवस्था गर्ने,

(ख) तथ्या ंलन, क्षतिको मूल्या ंन, राहत, पुनर्स्थापना तथा पुनरनिर्माण मेतका म्पूर्ण कार्यमा आवश्यक हयोग गर्ने,

(ग) आफ्ना कर्मचारी तथा कामदारलाई विपद् व्यवस्थापन म्बन्धमा आधारभूत अभिमुखीकरण गर्ने गराउने,

(घ) विपद् व्यवस्थापन कार्यमा उपयोग हुने ्रोत ाधनलाई तयारी हालतमा राख्ने,

(ङ) आफ्ना भवन लगायत अन्य ंरचना आपत्कालीन प्रयोजनका लागि आवश्यक परेमा आदेशानु ार उपलब्ध गराउने,

(च) म्बन्धित अधिकारीको ुपरिवेक्षणमा उद्धार तथा राहत बितरण कार्यमा हयोग पु¥याउने,

(छ) विपद् जोखिम न्यूनीकरण ंयन्त्रको ब्यवस्था गरी तयारी अवस्थामा राख्ने,

(ज) फोहोरमैला तथा प्रदुषणको यथोचित ब्यवस्थापन गरी य बाट बातावरण र जनजीवनमा पर्न क्ने नकारात्मक प्रभावलाई न्यूनीकरण गर्ने उपायहरु अपनाउने ।

(ङ) विपद्को घटना घटेमा तत्काल नजिकको ुरक्षा निकाय र स्थानीय आपत्कालीन कार्य ञ्चालन केन्द्रलाई खबर गर्ने ।

(२) गाउंपालिका भित्रका ार्वजनिक ंस्था तथा ब्याव ायिक प्रतिष्ठानले गाउंपालिकाको विपद् ब्यवस्थापन म्बन्धी योजनाको अधीनमा रही विपद् ब्यवस्थापन योजनाको तर्जुमा गरी अनिवार्य रुपमा लागू गर्नु पर्नेछ ।

११. **विपद् ब्यवस्थापनमा हयोग गर्नु पर्ने** : गाउंपालिका भित्रका रकारी कार्यालय, गैर रकारी ंस्था, मुदाय, स्वयं ेवक, नागरिक माज, निजी क्षेत्र तथा ब्यक्तिले विपद् ब्यवस्थापन कार्यमा गाउंपालिकालाई देहाय बमोजिम हयोग गर्नुपर्नेछ :-

(क) तथ्या ं ंलन, क्षतिको मूल्या ंन, राहत, पुनर्स्थापना तथा पुनःनिर्माण लगायतका विपद् ब्यवस्थापन म्बन्धी कार्यमा हयोग गर्ने,

(ख) विपद् ब्यवस्थापन म्बन्धी जनचेतना अभिवृद्धि गर्ने,

(ग) क्षमता विका , आपत्कालीन नमूना अभ्या तथा विपद् ब्यवस्थापन म्बन्धी प्रशिक्षण कार्यक्रममा हयोग गर्ने तथा भाग लिने,

(घ) खोज, उद्धार तथा राहत वितरण म्बन्धी कार्यमा हयोग गर्ने ।

परिच्छेद-५

विपद् ब्यवस्थापन कोष म्बन्धी ब्यवस्था

१२. **विपद् ब्यवस्थापन कोष** :

(१) विपद् ब्यवस्थापनका लागि गाउंपालिकामा छुट्टै एक आकस्मिक कोष रहनेछ ।

(२) कोषमा देहाय बमोजिमका रकमहरु रहने छन्:-

(क) गाउंपालिकाको बार्षिक बजेटबाट विपद् ब्यवस्थापन कोषमा जम्मा गर्ने गरी स्वीकृत रकम,

(ख) प्रदेश रकारबाट विपद् ब्यवस्थापनका लागि प्राप्त रकम,

(ग) नेपाल रकारबाट विपद् ब्यवस्थापनका लागि प्राप्त रकम,

(घ) स्वदेशी कुनै ंघ ंस्था वा ब्यक्तिबाट दान, दातब्य वा उपहार स्वरुप प्राप्त रकम,

(ङ) अन्य कुनै ्रोतबाट प्राप्त रकम ।

(३) विपद् ब्यवस्थापनका लागि गाउंपालिकाले कानून बमोजिम विशेष शुल्क वा दस्तुर ंकलन गर्न क्नेछ ।

(४) कोषको ञ्चालन तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

(५) कोषको रकम विपद् ब्यवस्थापन म्बन्धी कामका लागि प्रयोग गरिनेछ ।

(६) उपदफा (५) मा जुन ुकै कुरा लेखिएको भए तापनि कोषको रकम नियमित प्रशा निक कार्यको लागि खर्च गरिने छैन ।

(७) कोषको लेखापरीक्षण महालेखा परीक्षकबाट हुने ।

(८) मितिले कोषको बार्षिक आय व्ययको प्रतिवदेन तयारगरी कार्यपालिका मार्फत गाउं भा मक्ष पेश गर्नेछ ।

परिच्छेद-६

क ूर तथा जाय

१३. क ूर र जाय :

क ैले विपद्को घटना घट्न क्ने गरी लापरवाही गरेमा वा त्यस्तो घटना घटाउन प्रत्यक्ष ंलग्न भएमा वा घट्ना घटेको अवस्थामा नाजायज फाईदा लिने गरी वा आफुलाई मात्र फाईदा पुग्ने किर् मको कुनै काम गरेमा वा य म्बन्धमा ंघीय कानून बमोजिम क ुरजन्य मानिने कुनै काम गरेमा तत् म्बन्धी कारवाही प्रचलित ंघीय कानून बमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद-७

विविध

१४. विपद् ृटग्रस्त क्षेत्र घोषणाको पालना र मन्वय :

(१) नेपाल रकारले गाउंपालिका भित्रको कुनै ठाउंमा गम्भीर प्रकृतिको विपद् उत्पन्न विपद् ृटग्रस्त क्षेत्र घोषणा गरी प्रचलित कानून बमोजिम कुनै काम गर्न गराउन आदेश दिएमा ोको पालना गर्नु गराउनु गाउंपालिकाको कर्तव्य हुनेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम घोषणा गरिएको क्षेत्रमा नेपाल रकारले प्रचलित कानून बमोजिम कुनै काम गर्न गराउन गाउंपालिका भित्रको कुनै ब्यक्ति, ंस्था वा अधिकारीलाई आदेश दिएमा ोको पालना गर्न गराउनमा गाउंपालिकाले आवश्यक मन्वय गर्नेछ ।

(३) उपदफा (१) बमोजिम घोषणा गरिएको क्षेत्र म्बन्धी ूचनाको प्र ारणमा गाउंपालिकाले हयोग र मन्वय गर्नेछ ।

१५. नेपाल रकारको स्वीकृतीमा मात्र प्रवेश गर्नुपर्ने :

(१) विपद्बाट अ र परेको कुनै क्षेत्रमा विदेशी नागरिक वा ंस्थाले प्रवेश गर्नु परेमा नेपाल रकारको स्वीकृति लिएको छ छैन भनि गाउं कार्यपालिकाले ोधखोज गर्न क्नेछ ।

(२) उपदफा(१) बमोजिम ोधखोज गर्दा त्यस्तो नागरिक वा ंस्थाले नेपाल रकारको स्वीकृति लिएको नदेखिएकोमा निजको प्रवेशलाई रोक लगाई तत् म्बन्धी ूचना नेपाल रकारलाई उपलब्ध गराईनेछ ।

१६. मानवीय तथा अन्य हायता र मन्वय :

(१) गाउंपालिकाका भित्र उत्पन्न विपद्को अवस्थालाई तत्काल ामना गर्न आन्तरिक ोत र ाधनबाट नभ्याउने भएमा मानवीय तथा अन्य हायता र मन्वयका लागि जिल्ला मन्वय मिति, प्रदेश रकार तथा नेपाल रकारलाई अनुरोध गरिनेछ ।

(२) विपद्‌बाट उत्पन्न स्थिति नियन्त्रण गर्ने क्रममा नेपाल रकारले अन्तराष्ट्रिय मानवीय तथा अन्य हयोग लिई परिचालन गरेको अबस्थामा नेपाल रकारको निर्देशनमा रहि तत् म्बन्धी कार्यमा हयोग र मन्वय गरिनेछ।

(३) छिमेकी स्थानीय तहमा कुनै विपद् उत्पन्न भई ो व्यवस्थापनका लागि छिमेकी स्थानीय तहले ोफै, जिल्ला मन्वय मिति वा प्रदेश रकार मार्फत अनुरोध गरेमा उपलब्ध भए म्मको हयोग पुर्‍याउनु गाउंकार्यपालिकको दायित्व हुनेछ।

१७. तत्काल खरिद तथा निर्माण र प्रयोग गर्न किने :

(१) विशेष परिस्थिति परी विपद्‌बाट प्रभावित क्षेत्रमा खोज, उद्धार तथा राहत उपलब्ध गराउन तथा भइरहेको विपद्‌बाट थप क्षति हुन नदिनका लागि तत्कालै राहत ामग्री वा निमार्ण कार्य गर्न आवश्यक भएमा ार्वजनिक खरिद म्बन्धी प्रचलित कानूनमा रहेको विशेष परिस्थितिमा खरिद गर्ने म्बन्धी व्यवस्था बमोजिम गाउंकार्यपालिकाले खरिद वा निर्माण कार्य गर्न किनेछ। तर स्थिति ामान्य भएपछि ो खरिद वा निर्माण कार्यको उचित मुल्यांकन गरी प्रतिवेदन तयार गर्नुपर्ने छ।

(२) विपद्‌बाट प्रभावित क्षेत्रमा खोज, उद्धार तथा राहत उपलब्ध गराउन तथा भइरहेको विपद्‌बाट थप क्षति हुन नदिनका लागि गाउंपालिका क्षेत्र भित्रको कुनै गैर रकारी कार्यालय वा अन्य ंघ ंस्था र व्यक्तिको चल, अचल म्पत्ति तथा वारी ाधन उपयोग गर्न आवश्यक भएमा ोको अभिलेख राखी तोकिएको अवधिभरको लागि अस्थायी तवरले प्राप्त गर्न किने।

(३) विपदबाट प्रभावित क्षेत्रमा तत्काल राहत उपलब्ध गराउन गाउंपालिका क्षेत्र भित्रको कुनै गैर रकारी कार्यालय वा अन्य ंघ ंस्था र व्यक्तिको खाद्यान्न, लत्ताकपडा, औषधी वा अन्य बस्तु आवश्यक भएमा ोको अभिलेख राखी नियन्त्रण लिन र म्बन्धित प्रभावित पक्षलाई वितरण गर्न किनेछ।

(४) गाउंपालिकाले उपदफा (२) बमोजिम कुनै म्पत्ति अस्थायी रुपमा प्राप्त गरेमा वा उपदफा (३) बमोजिम कुनै बस्तु नियन्त्रण र बितरण गरेमा त्यस्तो म्पत्ति प्रयोग वा बस्तु उपयोग बापत प्रचलित दर अनु ारको रकम म्बन्धित कार्यालय, ंस्था वा व्यक्तिलाई दिईनेछ।

१८. राहतको न्यूनतम मापदण्ड म्बन्धी व्यवस्था :

(१) विपद् प्रभावित व्यक्तिलाई नेपाल रकार तथा प्रदेश रकारले उपलब्ध गराउने राहतको अतिरिक्त गाउंपालिकाले आन्तरिक ्रोतबाट थप राहत उपलब्ध गराउन क्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम गाउंपालिकाले विपद् प्रभावित व्यक्तिलाई राहत उपलब्ध गराउंदा मापदण्ड बनाई ोकै आधारमा राहत उपलब्ध गराउनेछ।

(३) उपदफा (२) बमोजिमको राहतको मापदण्ड अन्य बिषयको अतिरिक्त देहायका विषय मावेश भएको हुनु पर्नेछ :-

(क) विपद्‌बाट प्रभावित व्यक्तिलाई अस्थायी आश्रयस्थलमा राख्दा उपलब्ध गराउनु पर्ने आवा , खाद्यान्न, खानेपानी, स्वास्थ्य तथा र फाई म्बन्धी

(ख) विपद्‌बाट मृत्यु हुनेको परिवार तथा म्पत्तिको क्षति हुने व्यक्तिलाई उपलब्ध गराउनु पर्ने न्यूनतम राहत म्बन्धी,

(ग) महिला, बालबालिका, जेष्ठ नागरिक, अशक्त तथा अपा।ता भएका व्यक्तिको आवश्यकता ंबोधनका लागि विशेष राहत प्याकेजहरु (जस्तै डिग्निटी किट र चिल्ड्रेन किट) महिलाहरुको लागि ुरक्षित महिलामैत्री स्थान,

(घ) व्यक्तिगत गोपनियता तथा ुरक्षा म्बन्धी,

(ङ) न्यूनतम राहत बाहेक स्वरोजगार तथा रोजगारी व्यवस्थापनका माध्यमबाट पीडितको जीविकोपार्जन म्बन्धी,

(च) गैर रकारी वा व्यक्तिगत रुपमा दिइने राहतको वितरण म्बन्धी,

(छ) राहत वितरण तथा विपद व्यवस्थापनको कार्य गर्दा एकद्वार प्रणाली अपनाउने म्बन्धी,

(ज) राहत ंग म्बन्धित अन्य उपयुक्त विषय।

१९. विपद्मा परी हराएका वा नष्ट भएका कागजात म्बन्धमा :

विपद्मा परी हराई फेला पर्न न केको तथा आंशिक वा पूर्ण रुपमा क्षति भएका गाउंपालिकाका महत्वपूर्ण कागजातहरुको प्रमाणीकरण तथा प्रतिलिपि उपलब्ध गराउने म्बन्धी व्यवस्था प्रचलित कानूनले तोके बमोजिम हुनेछ।

२०. निर्देशन दिन क्ने :

मितिले य ऐनको अधीनमा रही विपद् व्यवस्थापनका लागि कुनै व्यक्ति वा निकायलाई आवश्यक निर्देशन दिन क्नेछ र त्यस्तो निर्देशनको पालना गर्नु म्बन्धित व्यक्ति वा निकायको कर्तव्य हुनेछ।

२१. उप मिति गठन गर्न क्ने :

(१) मितिले आवश्यकता अनु ार उप मिति गठन गर्न क्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम गठन हुने उप मितिको काम, कर्तव्य, अधिकार र कार्यावधि उप मिति गठन गर्दाका बखत तोकिए बमोजिम हुनेछ।

२२. अभिलेख राख्नु पर्ने :

(१) विपद्को मयमा राहत उपलब्ध गराउने व्यक्ति, निकाय वा ंस्थाको नाम र उपलब्ध गराईएको राहत तथा ोको परिमाण हितको विवरणको अभिलेख राख्ने व्यवस्था मितिले मिलाउनुपर्ने छ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको विवरण राख्दा विपद् परेका महिला, बालबालिका तथा जेष्ठ नागरिक, विपद्का कारणले स्थानान्तरण भएका घरपरिवार लगायतको ंख्या एकिन हुने विवरण र उनीहरुलाई उपलब्ध गराइएको राहत स्पष्टरुपमा राख्नुपर्ने छ।

२३. पुरस्कार दिन क्ने :

स्थानिय विपद् व्यवस्थापन म्बन्धमा विशेष योगदान पुऱ्याउने उत्कृष्ट व्यक्ति वा ंस्थालाई प्रोत ाहन स्वरुप मितिको ि फारि मा गाउं कार्यपालिकाले म्मान तथा पुस्कार दिन क्नेछ ।

२४. **वार्षिक प्रतिवेदन :**

(१) मितिले प्रत्येक आर्थिक वर्षमा गरेको कामको विवरण हितको बार्षिक प्रतिवेदन तयार गरी कार्यपालिका मार्फत गाउं भा, जिल्ला विपद् व्यवस्थापन मिति तथा प्रदेश विपद् व्यवस्थापन परिषद तथा कार्यकारी मिति मक्ष पेश गर्नु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको बार्षिक प्रतिवेदन ार्वजनिक रुपमा प्रकाशन गर्नु पर्नेछ ।

२५. **प्रशा निक खर्च व्यवस्थापन** : मितिको बैठक तथा प्रतिवेदन तयारी लगायतका कार्य ंग म्बन्धित न्युनतम प्रशा निक खर्च गाउंकार्यपालिकाले व्यवस्था गर्नेछ ।

२६. **अधिकार प्रत्यायोजन** :

यो ऐन तथा य ऐन अन्तर्गत बनेको नियम बमोजिम मितिलाई प्राप्त अधिकार मध्ये आवश्यकता अनु ार केही अधिकार मितिको ंयोजक तथा तोकिएको पदाधिकारीलाई प्रत्यायोजन गर्न क्नेछ ।

२७. **नियम बनाउने अधिकार** :

गाउंकार्यपालिकाले यो ऐन कार्यान्वयनका लागि आवश्यक नियम तथा कार्यविधि बनाउन क्नेछ ।